

ความทรงจำถึงยุคเริ่มแรกของคณะ ศ.สุเมธ ปิติพัฒน์

แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาก่อตั้งขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2508 ตอนแรกสังกัดอยู่ในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เช่นเดียวกับ แผนกวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ต่อมาทั้งสองแผนกก็แยกออกมาเป็น แผนกอิสระและยกฐานะขึ้นเป็นคณะ แม้ในระยะแรกเริ่มของการก่อตั้งแผนกสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา อาจารย์ประจำมีจำนวนน้อย หลักสูตรปริญญาตรีเน้นการสอนโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์อย่างเข้มข้น โดยกำหนดให้นักศึกษาเรียนวิชาสถิติและระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมอย่างละ 2 วิชา ทั้งยังสนับสนุนให้นักศึกษาออกไปดูงานและวิจัยภาคสนามในชนบท และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในดินแดนห่างไกล เพื่อทดสอบความรู้ภาคทฤษฎีและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ด้วยตนเอง

ข้าพเจ้าสมัครเข้าเป็นอาจารย์ในแผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เมื่อปี พ.ศ. 2511 วิชาแรกที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้สอนคือ วิชาระเบียบวิธีวิจัยทางสังคม หลังการสอนในห้องเรียนแล้วก็ต้องนำนักศึกษาออกไปฝึกงานวิจัยภาคสนามที่อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์เสร็จเมื่อไม่นานนัก เขื่อนขนาดใหญ่ สร้างขึ้นเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า และส่งน้ำไปสำหรับการชลประทานบริเวณใกล้เคียงที่ขาดแหล่งน้ำในการเกษตรกรรม โดยหวังว่าจะกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เจริญก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ผลการวิจัย ก็ไม่เป็นไปตามคาดหวังนัก เพราะพบว่าผู้ได้รับประโยชน์จากการสร้างเขื่อนกลับ เป็นชาวเมืองและภาคอุตสาหกรรมที่มีไฟฟ้าใช้ ชาวชนบทส่วนใหญ่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้

นอกจากนั้น พวกชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำพองต้องอพยพไปอยู่ในนิคมสร้างตนเองที่รัฐบาลจัดสรรที่ทำกินไว้ในเขตที่ดินที่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ พวกคนหนุ่มสาวจึงอพยพออกไปหางานทำในเมืองและโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อหาเงินส่งไปเลี้ยงครอบครัวในชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเร่งรีบก่อนที่จะมีการศึกษาถึงผลเสียต่อประชาชนและสภาพแวดล้อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย เรามักจะเห็นการต่อต้านโครงการสร้างเขื่อน โรงงานไฟฟ้า หรือโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศไทยอยู่เสมอ ที่น่าแปลกคือการพัฒนาโครงสร้างเขื่อนขนาดใหญ่แบบนี้ก็เกิดขึ้นในประเทศจีนและขยายตัวไปยังประเทศเพื่อนบ้านของเรา เช่น พม่า ลาว ฯลฯ อีก ปัจจุบันแม้มีใครรับรู้ผลร้ายของการสร้างเขื่อน หรือการสร้างโครงการขนาดใหญ่มากมาย แต่ก็มีกลุ่มคนที่มีอำนาจทางการเมืองผลักดันให้ดำเนินต่อไปท่ามกลางการประท้วงและคัดค้านกันอย่างกว้างขวาง บางโครงการก็อาจชะลอให้ช้าลง หรือบางโครงการก็ยกเลิกไป ข้อเท็จจริงจากงานวิจัยที่เชื่อถือได้ย่อมช่วยให้เราสามารถทบทวนการลงทุนในโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อมวลมนุษย สังคม และสภาพแวดล้อมได้บ้าง ข้าพเจ้าเชื่อว่าการเรียนรู้ทฤษฎีวิจัยภาคสนามอย่างตรงไปตรงมาอันเป็นจุดแข็งของการศึกษาของคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่ปัจจุบันได้ขยายการศึกษาครอบคลุมถึงระดับปริญญาโทและปริญญาเอกยังให้ความสำคัญในเรื่องการวิจัยอยู่

ในโอกาสที่คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ก่อตั้งขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาครบ 50 ปี พ.ศ. 2558 ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมยินดีที่คณะได้เจริญก้าวหน้าตามลำดับ ขอขอบคุณอาจารย์และเจ้าหน้าที่ของคณะที่ได้ร่วมงานกันมานาน รวมทั้งผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลายรุ่นที่ได้ให้การสนับสนุนงานของคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาด้วยดีตลอดมา